

(Not: Emre Dalkılıç'ın 2007 yılında Prof. Dr. Mükerrer ARSLAN danışmanlığında hazırladığı "Eğlence Parklarının Tarihsel Gelişimi ve Planlama Kriterleri" isimli yüksek lisans tezinden derlenmiştir. Ders sırasında fotoğraflar ile örnekler verilmektedir.)

TEMA PARKLARI

Yüzyılımızın en önemli turizm sektörlerinden biride eğlence parklarıdır. Turizmin besleyen ve buldukları ülkelerin tanıtımına ve ekonomik kalkınmasına önemli girdileri bulunan eğlence parkları turizmin sektörünün parlayan yıldızlarından biridir. İnsanların isteklerini, hayallerini, arzularını ortaya çıkaran ve büyük cazibe alanları olan bu parklar sürekli yenilenen bakış açıları ile ilgileri üzerinde tutmayı başarmaktadırlar.

Eğlence parkları bulunmaz fırsatlar ve olanaklar yaratarak buldukları bölgenin kültürel ve ekonomik gelişimine de önemli katkılar sağlamaktadırlar. Kökeni oldukça eskiye dayanan bu cazibe alanları bastan aşağı titizlikle planlanmış ve tasarlanmış açık ve kapalı alanlardan oluşmuş, oldukça geniş alanlara yayılan bu mekanlar tematik özellikleri ile dikkati çekmektedir.

Dev yatırımlarla oluşturulan eğlence parkları için pazarlama ve ilgi odağı olma özellikleri ile turizm için vazgeçilmez araçlardır. Bu neden den dolayıdır ki iyi bir eğlence parkı için başlıca etmen planlama ve tasarımıdır. Planlama ve tasarımda insan odaklı tutum ön plana çıkmaktadır.

Eğlence parkları planlamasında temel etmeni insan davranışlarının ve tercih alışkanlıklarının tespiti oluşturmaktadır. Bu tercihlerin ve seçim koşullarının belirlenmesi sonucunda planlama tam hedefine ulaşabilmektedir.

Eğlence parkları herkes için ilgi odağı olmak istemektedir bunun nedeni oldukça açıktır, yatırım maliyetleri yüksek bir ticari kuruluş olarak eğlence parkları yüksek kar marjı olan kuruluşlardır, bu sebepten dolayıdır ki bütün kullanıcıları bünyesine çekmek istemektedir. Eğlence parkları doğru ve sürdürülebilir bir planlama ve iyi bir yönetim ile tam başarıya ulaşabilmektedirler.

Öncelikle çeşitli tanımlar sergilenip planlamadan bahsedilecek sonrasında ise tarihsel süreç anlatılmaya çalışılacaktır. Tarihsel süreçler içerisinde önemli dönüm noktalarından biri olan Disneyland ve Walt Disney World hakkında genel bilgiler sunulmaya çalışılacaktır.

Tema ve Eğlence Parkı Kavramı ve Sınıflandırılması

Eğlence parkları, parklar arasında bir sınıflandırma yapılacak olursa tema parklarının alt başlıklarından biri olarak görülebilir. Eğlence parkları birer tema parkı olmalarının yanı sıra tema parklarından farklı birçok aktiviteyi içerebilen oldukça kapsamlı parklardır.

Tema parkı kavramı

Tema parkları ve bahçeleri fantezi ve eğlencenin birleştirildiği, ciddi bir şekilde planlama-tasarım ve işletme anlayışı gerektiren, bir taraftan modernliğin nasıl olması gerektiğini anlatan, hayallerin yansımalarından oluşan, bu yansımalarla sosyal kimliği güçlendirmek adına farklı kontrol metotları kullanılan parklardır (Zukin 1991).

Deniz'in (2002) bildirdiği üzere Baud ve Lawson'a (1997) göre tema; "...Ailelerin eğlenebilmesi ve hoşça vakit geçirebilmesi için dış mekanda yaratılan eğlence ünitesi ve farklı konseptiyle dikkati çeken yeni bir kavramdır. Tema parkları nostalji, fantezi dünyasına bir kaçış, eski günleri yad eden bir fırsat, bir ormanın değişik atmosferi, ya da garipsenen yabancı yerlerin heyecanı gibi bir temanın belirleyici olarak seçilmesiyle oluşturulur."

Şehir yaşamının başlaması fantezi ve maceraların yasatılmasını, en derin rüyaların varlığını bile sona erdirmiştir. Gerçek ve hayal ise günlük yaşantımızda yerini halen korumakta olup, sona eren bu eksikliğin kapatılması için bireysel fonksiyonlara sahip rekreasyon ve eğlence ağı yaratılmaya başlanmıştır. İşte şehirden izole edilmiş, kendini çevreleyen doğa ve peyzajla bütünleşmiş karakterize alanlar "Tema Parkı" olarak tanımlanmıştır (Asensio 2000).

Wylson'a (1994) göre tema parkları; bir müzenin üstlenebileceği bilimsel, kültürel ve tarihsel objeler üzerine kurulmuş ve bu objelerin ana bir konu etrafına odaklanıp gerçek kimlikleri ile canlandırıldığı mekanlardır.

Tema parkının sözlüksel anlamı ise; büyük teknolojik donanımlarla planlanmış, su veya raylı sistemlerle dolayım imkanının sağlandığı ve sadece bir tema üzerine odaklanılan parklardır (Nacak 2000).

NAPHA'nın (National Amusement Park Historical Association) Tema Parkı tanımı ise, içerisindeki gezinti alanlarının, farklı duyguların ortaya çıktığı etkinliklerin, gösterilerin ve yapıların bir merkez veya bir grup temanın etrafında planlanan eğlence parklarıdır (<http://www.napa.org.history.html> 2006).

Tema parkı ve bahçelerinin ortaya çıkış nedeni; çalışma saatlerinin azalmasıyla boş zamanlardaki artış, insanların yaşam standartlarının yükselmesi ve rekreasyona yönelik isteklerdeki değişikliklerdir. Bu değişiklikler insanların geniş kapsamlı faaliyetlere

yönelmesine neden olmuştur. Ziyaretçilere değişik faaliyetlerin sunulması, bu faaliyetlerin uygulamaya yansıtılması, insanlara seçme-izleme ve katılım imkanının sağlanması tema parkı ve bahçelerinde önem taşımaktadır. Özellikle kullanıcı tepkilerine kulak vererek alternatif planlamaların yapılması tema parkı ve bahçeleri başarıya ulaştırmaktadır. Çünkü; Her insan zaman zaman değişikliklere ihtiyaç duymakla, yeni ve tanınmamış bir aktiviteye ilgiyle talebin artırılma sansı fazla olmaktadır (Arslan 1998).

Tema parkı ve bahçelerinde aktivitelerin oluşturulmasında ziyaretçi tercihinin ne olacağı, nasıl memnun edileceği, neden farklı bir faaliyet istendiğine dair yapılan araştırmalar etkili olmaktadır. İhtiyaç türlerini belirleme araştırmaları rekreasyona yönelik esaslarla güçlendirilmektedir (Arslan 1998).

Tema parkları, insanların serbest zamanlarını değerlendirme esnasında eğlenmelerini sağlarken aynı zamanda onların kültürlerini tanımalarına ve geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Nacak 2000).

Eğlence parklarının doğallığı ile tam bir kontrast içinde olan Tema Parklarında peyzaj tasarımı insan elinden çıkma olup, buradaki işlemlerin büyük bir kısmı mekaniktir. Çocuklar arası ilişkiler ise animatörler tarafından düzenlenmektedir (Gür ve Zorlu 2002).

Tema parkı ve bahçelerinde yer alan atraksiyonları tanımlarken tarih, bilim, kültür gibi geniş bir yelpazeyi doğru bir şekilde tanımlamak oldukça zordur. Tema parkları Antony ve Patrica Wylson tarafından "yüksek kalitede çevre tasarımına sahip, kentin çevre kalitesini yükselten, eğlence aktivitelerini de bir taraftan geliştiren parklar" olarak tanımlanmıştır (Wylson 1994).

Günümüzde yaşanan turizm etkinlikleri, sanayileşmiş toplumun tüketim ve eğlence uygarlığına doğru yönelmesi ile açıklanabilmektedir. 1950 yılından itibaren dünyada yaşam düzeyinin hızla yükselmesiyle gerçek bir uluslararası kitle turizmi yaşanmaya başlanmıştır. Serbest davranan ve ekonomik problemi olmayan bu topluluk aynı zamanda otomobilin yaygınlaşması ve hava taşımacılığının gelişmesi sayesinde artan bir hareketlilik kazanmaya başlamıştır (Anonim 1993).